

Investigating the Relationship between Students' National and Religious Identity and Their Attitude towards Learning English

Azadeh Nemati ¹
Islamic Azad University

Received: 2022/08/5 | Accepted: 2022/09/23

Abstract

In addition to communication, language can play different roles in society. The role of foreign language on identity has been confirmed by researchers such as Whorf and Sapir. Hence, the main purpose of this study is how attitudes towards learning English and the national and religious identity of the students. The data used in this study were collected through two questionnaires: Lotfabadi's religious and national identity questionnaire and Gardner's attitude. The statistical population included 130 students of Islamic Azad University, Shiraz branch, who were randomly selected. The results of the research showed a positive correlation between the attitude towards learning English and national identity ($r=0.597$) as well as religious identity ($r=0.662$) at a reliability level of 99%. In this article, the attitude towards learning English as a foreign language is investigated in Iran. Since the impact of language and its learning is not separated from the human cognitive and perceptual system, it is fundamental to examine issues such as identity and language. According to Maskub (1373), Iranianness, identity and Iranian national sense are based on the two pillars: language and history.

Keywords: national identity, religious identity, attitude, English.

1. E-mail: azadehnematiar@yahoo.com

بررسی ارتباط هویت ملی و دینی دانشجویان و نگرش آنها نسبت به یادگیری زبان انگلیسی

آزاده نعمتی^۱

استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد جهرم، گروه آموزش زبان انگلیسی، جهرم، ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۵/۱۴ | تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۷/۱

چکیده

زبان علاوه بر ارتباط می‌تواند نقش‌های مختلفی در جامعه ایفا نماید. نقش زبان خارجی بر هویت نیز مورد تأیید محققانی چون ورف و سایر بوده است. با توجه به اهمیت موضوع هویت و تحقیقات پیرامون آن، یکی از اهداف اساسی مقاله حاضر این بوده تا دریابیم نگرش دانشجویان نسبت به یادگیری زبان انگلیسی چگونه بوده است؟ هدف دیگر نیز آن بوده تا دریابیم آیا نگرش دانشجویان نسبت به یادگیری زبان انگلیسی با هویت ملی و دینی دانشجویان رابطه دارد؟ این مطالعه در یک قالب توصیفی پیمایشی (پرسشنامه هویت دینی و ملی لطف آبادی و نگرش گاردنر) به انجام رسید. از ۱۹۰ دانشجوی کارشناسی و کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد شیراز در رشته‌های اقتصاد، مدیریت، زبان و مهندسی به عنوان آزمودنی‌های تحقیق حاضر استفاده شد. از آمار توصیفی (درصد) و ضریب همبستگی پیرسون برای تحلیل داده‌ها استفاده به عمل آمد. در خصوص هدف اول مشخص شد که ۸۴/۸ درصد از کل آزمودنی‌ها نسبت به یادگیری زبان انگلیسی نگرش کاملاً مثبت و یا دست کم مثبت داشته‌اند. در خصوص هدف دوم نیز همبستگی مثبتی بین نگرش نسبت به یادگیری زبان انگلیسی و هویت ملی ($r=0/597$) و همچنین هویت دینی ($r=0/662$) در سطح اطمینان ۹۹ بدست آمد.

واژگان کلیدی

هویت ملی، هویت دینی، نگرش، زبان انگلیسی.

زبان و هویت دو جزء جدائی ناپذیر در تشکیل زیرساخت‌های جوامع بشری در عرصه روابط فردی و اجتماعی است (قمری و حسن زاده، ۱۳۹۲). به عبارت دیگر می‌توان گفت که زبان می‌تواند نقش مهمی در بیان هویت داشته باشد. در عصر پسانوگرا با کم‌رنگ شدن برخی نشانه‌های هویت مانند نژاد، نقش زبان نیز مهم‌تر شده است (وارشاوور، ۲۰۰۷). از آنجا که جهانی‌شدن در مورد زبان و هویت نیز صدق می‌کند، بررسی و تحقیق پیرامون زبان و هویت از مسائل مهم و اساسی محسوب می‌گردد. جدای از مسئله زبان مادری، بررسی زبان دوم یا خارجی و تأثیر آن بر هویت نیز مهم به شمار می‌رود. علاوه بر نقش ارتباطات، زبان می‌تواند به عنوان ابزاری برای مقاصد مختلفی به کار رود. اگر زبان به عنوان وسیله ارتباطی در جامعه قرار گیرد، زبان دوم نامیده می‌شود و اگر از آن در ارتباط بین افراد جامعه به کار رود، زبان خارجی نام می‌گیرد. در ایران، می‌توان گفت که زبان خارجی غالباً زبان انگلیسی است و افراد زیادی به خاطر اهداف مختلفی از جمله مسافرت، مهاجرت، تحصیل و ... قصد دارند که زبان انگلیسی را به عنوان زبان خارجه یاد بگیرند. در دهه‌های اخیر، زبان به عنوان هسته اصلی فرهنگ و مؤلفه کلیدی مؤثر در شکل‌دهی هویت مورد توجه اندیشمندان و صاحب‌نظران علوم انسانی و اجتماعی قرار گرفته است. در این میان، نقش زبان خارجی بر هویت مورد تأکید بوده است. بر این مبنا، رویکردهای نظری مختلف چون دیدگاه ورف و ساپیر، سوسور، برگر، لوکمان، باختین و دیگران بر نقش زبان بر هویت تأکید کرده‌اند. زبان برای مقاصد مختلفی به کار می‌رود. علاوه بر نقش اصلی زبان که برقراری ارتباط است، شوهای (۲۰۰۶) نقش مهم دیگر آن را که ایجاد هویت در افراد و تعیین وفاداری آنان می‌باشد، یادآوری می‌کند. با توجه به این مقدمه هدف از تحقیق حاضر نیز بررسی رابطه بین نگرش نسبت به یادگیری زبان انگلیسی در میان دانشجویان دانشگاه آزاد

اسلامی و هویت ملی و دینی بوده است. طرح این موضوع از آن جهت حائز اهمیت است که می‌تواند به ابهامات در خصوص تأثیر منفی یا مثبت یادگیری زبان انگلیسی بر روی هویت دینی و ملی پاسخ دهد. آنگونه که در این مقاله نشان داده شد، حرکت به سمت یادگیری زبان خارجی به خودی خود تأثیری منفی بر هویت دینی و ملی ندارد و حتی در آزمودنی‌های تحقیق حاضر رابطه مستقیم و مثبتی بین میل به یادگیری زبان انگلیسی و تقویت هویت مذهبی و ملی بدست آمد.

مباحث نظری

الف - هویت

هویت دارای اقسام مختلفی است مانند هویت قومی، ملی، زبانی و دینی. هویت واژه‌ای عربی است که از ضمیر غائب «هو» و «یت» که سازنده مصدر جعلی است تشکیل شده است (قمری و حسن‌زاده، ۱۳۸۹). واژه انگلیسی کلمه هویت «identity» می‌باشد. از نظر اندیشمندان مختلف سطوح مختلفی برای هویت وجود دارد. مثلاً از نظر پیازده، هویت از سطح فردی آغاز می‌شود و به بالاترین مرحله یعنی هویت ملی به تکامل می‌رسد. هویت عبارت است از احساسی که فرد در جامعه به آن دست می‌یابد و پس از تکیه بر اشتراکات و تفاوت‌ها با گروه‌های دیگر به درک احساس هویت مستقل می‌رسد (لک، ۱۳۸۴). از نظر قمری و حسن‌زاده (۱۳۸۹) هویت فرایند پاسخگویی آگاهانه فرد به مجموعه‌ای از پرسش‌ها درباره خودش می‌باشد مثلاً فرد کجا بوده، چه بوده، چه هست و از چه قبیله و نژادی است، منشأ اصلی او کجاست و ... بوزان (۲۰۰۴) هویت را روح جامعه می‌داند. برخی اندیشمندان هویت را با تأکید بر وجه «تشخص» تعریف کرده‌اند. شیخاوندی (۱۳۷۹) بر این باور است که هویت بیان‌کننده مجموعه ویژگی‌هایی است که امکان تعریف صریح یک شیء یا اسم یک شخص را فراهم می‌آورد. برخی هویت را با معنای زندگی اجتماعی و جامعه هم‌پایه دانسته‌اند، بدین معنی که جامعه معنایی برای خودش قائل باشد، در چهارچوب آن عمل کند و در صورت از دست دادن این معنا

و یا پدید آمدن گسیختگی در معناداری به هر دلیل، با بحران هویت روبرو شود (رجایی، ۱۳۷۳). بوزان (۲۰۰۴، ص. ۲۷۱) هویت را روح جامعه می‌داند که «پاسداری از آن به بوته فراموشی سپرده شده است و اینکه با توجه به جریان‌هایی چون مهاجرت‌های گسترده و جنگ‌های قومی، لازم است به آن توجه گردد».

نمود مفهوم زبان، گسترده‌تر از مفهوم هویت است. اگرچه نشانه‌هایی از ارتباط محکم زبان و هویت را در ایران می‌توان در زمان تشکیل دولت صفوی یافت، پیوند آشکار این دو مقوله در کشور ما به عصر مشروطیت بر می‌گردد. در اروپای قرن بیستم، ارتباط محکمی میان زبان و هویت دیده می‌شود و زبان، عامل مهم در ظهور کشورهای مستقل به شمار می‌رود. این کشورها جایگزین سلسله‌های پادشاهی و امپراطوری می‌شوند و نامشان را با زبان‌ها می‌آمیزند (قمری و حسن‌زاده، ۱۳۸۹). به نظر گابینز و هالت، این شیوه برای مشروعیت بخشیدن به قدرت سیاسی در کشورها لازم است.

منصوریان سرخگریه نقل شده در (قمری و حسن‌زاده، ۱۳۸۹) معتقد است اگرچه مفاهیمی چون زبان و هویت در خور تأمل‌اند و نقش آن‌ها را در ساماندهی فکر و فرهنگ جامعه نمی‌توان کتمان کرد، صرف توصل و توجه به سرنوشت تاریخی زبان و تأثیر آن بر هویت قومی و ملی، با اتکا به آثار تاریخی و فرهنگی گذشته، نمی‌تواند جوابگوی نیازهای پنهان و آشکار آینده باشد. این نظریه ضرورت پرداختن به این موضوع را کاهش نمی‌دهد، بلکه اساساً بر لزوم آن تأکید می‌کند و در عین حال، انتخاب مسیر بررسی را مهم می‌داند.

احساس هویت داشتن، مهم است و چالش اصلی برای یافتن هویت در دوران نوجوانی صورت می‌گیرد. اگر این احساس قوی تحقق نیابد، در نقش فرد تداخل ایجاد می‌شود و احساس بی‌هویتی، بی‌هدفی و رفتار ضد اجتماعی در او پدید می‌آید. به سبب وجود حس قوی هویت‌یابی در انسان، شناسایی عوامل موثر بر

هویت، از جمله زبان، ضروری است.

هویت همواره در بردارنده ((تنش رفع شده و رفع نشدنی)) است؛ یعنی بین تعریف هایی که ما از خود داریم و دیگران از ما دارند، نوعی شکاف وجود دارد (دان، ۱۳۸۵، صص. ۹۰-۹۱) بنابراین، هویت به گونه‌ای ضروری، بخشی جدانشدنی از نظام مناسبت‌های تفاوت است که در ارتباط با دیگری یا غیر شکل می‌گیرد و اگرچه زبان یگانه راه بروز آن نیست، در ظهور آن، نقش مهمی دارد.

ب- نگرش

نگرش از مفاهیم کاربردی علم روان‌شناسی اجتماعی است. معادل واژه نگرش کلمه «attitude» در انگلیسی می‌باشد. معادله‌های زیر نیز برای این کلمه آمده است مانند «طرز تلقی»، «وجه نظر» و «بازخورد» اما اصطلاح نگرش مقبولیت عام یافته و به صورت‌های مختلف تعریف شده است (ترکان و کجباف، ۱۳۸۷).

ترکیب شناخت‌ها، احساس‌ها و آمادگی برای عمل نسبت به یک چیز معین را نگرش شخص نسبت به آن چیز می‌گویند. نگرش یک سازه فرضی است زیرا به صورت مستقیم قابل مشاهده نیست بلکه با اظهارات کلامی و رفتاری همراه است (آذربایجانی و همکاران، ۱۳۸۵).

انگیزه و نگرش مثبت نسبت به زبان دوم به یادگیری زبان دوم کمک می‌کند. بارکر نقل شده در صدیقی و زرافشان (۱۳۸۵) عقیده دارد که نگرش‌ها اثری نیستند، بلکه آنها تمایلات درونی یا استعداد‌های درونی هستند. نگرش به یک زبان خاص می‌تواند مثبت یا منفی باشد. همچنین آنها ممکن است در طول زمان تغییر کنند. مفهوم نگرش، با مفهوم احساس خوب یا بد نسبت به یک شخص یا یک چیز همراه است. بنابراین، مفهوم نگرش با یک صفت مثبت یا منفی همراه است. نگرش را می‌توان به عنوان حالت بدنی، آمادگی آزمودنی برای عمل، آمادگی روانی و عصبی، واکنش عصبی مثبت یا منفی، برداشت، احساس یا اعتمادی که یک شخص به شخص دیگر، یک گروه، یک اندیشه، یک موقعیت یا یک شیء دارد، تعریف کرد (کریمی، ۱۳۶۸، ص. ۱۲۳).

پیشینه تحقیق

در مورد هویت، جامعه‌شناسان و نظریه‌پردازان تحقیقات زیادی انجام داده‌اند. به نقل از شریفی و همکاران (۱۳۸۹) بواله‌ری، رضانی و نوابی‌نژاد (۱۳۷۷) در تحقیق خود نشان دادند که از عواملی که می‌تواند فشارهای زندگی را کاهش دهد اعتقادات و هویت مذهبی و دینی است. محققان و همکاران (۱۳۸۹) در نتایج کار خود دریافتند که رابطه بین آموزه‌های دینی و شاخص‌های بیماری یک رابطه خطی معنادار منفی است. به عبارت دیگر، هرچه نمره آموزه‌های دینی بالاتر باشد، نمره شاخص‌های بیماری به طور معناداری پایین‌تر است. موسوی و همکارانش (۱۳۸۹) در تحقیقات خود به این نتیجه رسیدند که بین هویت دینی و ملی با بهزیستی روانشناختی رابطه مستقیم معناداری وجود دارد. شریفی و همکاران (۱۳۸۹) به بررسی رابطه بین هویت ملی و دینی و سلامت روانی دانشجویان پرداختند. آنان با روش تصادفی چندمرحله‌ای دانشجویان را انتخاب کردند و پس از تحلیل داده‌ها از طریق ضریب همبستگی پیرسون نشان دادند که بین هویت ملی و دینی دانشجویان و سلامت روانی آن‌ها رابطه چندگانه وجود دارد. همچنین می‌توان گفت که هویت ملی و دینی می‌تواند پیشینی‌کننده مهم‌تری برای سلامت روان دانشجویان باشد. شریفی و همکاران (۱۳۸۴) نیز بر مقوله بررسی رابطه نگرش دینی با اضطراب، افسردگی و پرخاشگری در دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی اهواز پرداخته است.

هرچند افراد زیادی بر مقوله هویت کارهای تحقیقاتی انجام داده‌اند، کارهای کمتری بر مبحث زبان و هویت انجام شده است. به عنوان مثال، نیازی و همکاران (۱۳۹۲) بر مقوله زبان و هویت کار کرده‌اند. آنها به رابطه بین زبان خارجی، هویت فردی، اجتماعی، فرهنگی و ملی پرداختند و با جمع‌آوری پرسشنامه نشان دادند که همبستگی مثبتی بین میزان علاقه به زبان خارجی با میزان هویت اجتماعی و هویت فرهنگی وجود دارد. نعمتی (۱۳۹۲) به بررسی اثربخشی نگرش دانشجویان نسبت به

درس زبان انگلیسی عمومی پس از اجرای طرح تعالی در کلاس پرداخت. طرح تعالی که توسط نویسنده طراحی و نامگذاری شده است، طرحی برای ایجاد نظم در کلاس‌های زبان انگلیسی عمومی بود. نتیجه آزمون کوواریانس نشان‌دهنده تفاوت نگرش کلی بین دو گروه آزمایش و کنترل در سطح ۰/۰۰۱ معنادار بود.

برگر و لوکمان (۱۳۷۵) به نقش هویت بخشی زبان خصوصاً هویت ملی تأکید نموده‌اند. از نظر احدی و مظاهری (۲۰۱۶) دو مفهوم هویت دینی و ملی نقش محوری در آینده جوانان دارد. تحقیق در مورد هویت مستلزم آن است که فرد تشخیص دهد چه چیزی برای او مهم است و چه کارهایی ارزشمند است که در جامعه انجام شود. هویت ملی و دینی می‌تواند تحت تأثیر عوامل روانی، شناختی و خانوادگی قرار گیرد (احدی و مظاهری، ۲۰۱۶). هویت ملی را می‌توان مجموعه‌ای از نشانه‌ها و آثار مادی، زیستی، فرهنگی و روانی دانست که سبب تفاوت جوامع از یکدیگر می‌شود. هویت ملی، اصلی‌ترین سنتز و حلقه ارتباطی بین هویت‌های خاص محلی و هویت‌های عام فراملی است و مفهومی متحول، تکامل یافته و پویا دارد (صنیع اجلال، ۱۳۸۴، ص. ۱۰۴). اسمیت و جارکو (۲۰۰۱) هویت ملی را نیروی پیوند دهنده‌ای می‌دانند که دولت و ملت‌ها را با هم نگه می‌دارد و روابط آنها را با خانواده ملت‌ها شکل می‌دهد. سیری واردنا (۲۰۰۲) هویت ملی را در نظام آموزشی سریلانکا بررسی کرد و نتایج بررسی وی نشان داد که کتاب‌های درسی این کشور، به ویژه تاریخ، بر اساس تمایزات قومی و در برخی موارد (برتری قومی) تهیه شده‌اند (منظور اقوامی مانند (سین‌ها لاو تامیل نادو است). بنا به اعتقاد این پژوهشگر، چنین تعلیم و تربیتی که برتری قومی و نژادی را پرورش داده و آن را تشویق کند، موجب تخریب (وحدت ملی) و به تبع آن احساس ضعف هویت ملی می‌شود. وی نتیجه گرفت که برای دستیابی به هویت ملی، باید در کتاب‌های درسی تجدید نظر کرد.

با توجه به مبانی نظری و تجربی ارائه شده، می‌توان گفت که هویت ملی و دینی جنبه‌هایی از هویت جمعی هستند که فرد آن را در قالب مجموعه‌ای از

شناخت‌ها، آگاهی‌ها، احساسات، وفاداری و عمل خود به سرزمین اماکن مذهبی، اعیاد، آثار ملی، مراسم و میراث ابراز می‌کند. از این منظر، تلاش منسجم و سازمان‌یافته نهادهای آموزشی از جمله دانشگاه‌ها در مسیر اصلاح و ارتقاء هویت ملی و دینی دانشجویان می‌تواند نقشی مؤثری در رشد شخصیتی موزون و یکپارچه آنان داشته و زمینه کسب و درونی ساختن شناخت‌ها، نگرش‌ها و قابلیت‌های مرتبط با عناصر این دو هویت را در آنها فراهم سازد تا آنها بتوانند در آینده به عنوان شهروندانی بزرگسال به مسئولیت خطیر خود در عرصه‌های مختلف جامعه عمل نمایند.

هویت از زبان‌های قومی و ملی نیز تأثیر می‌گیرد. داشتن زبان ملی، برای برقراری رابطه بین مجموعه سیاسی حاکم و آحاد ملت، لازم است. امروزه، نقش و جایگاه زبان در مراوده‌های منطقه‌ای و جهانی، اهمیت فزاینده‌ای یافته است، در حالی که دیگر مؤلفه‌های هویت‌ساز همچون قومیت، نژاد و جنسیت، کم‌رنگ‌تر شده‌اند. اگر بپذیریم که در زمان آینده، زبان محمل و مرکب فرهنگ بشری خواهد بود، با دقت در دگرگونی‌های اجتماعی و فرهنگی، باید در اندیشه تولید فرهنگی و ایجاد تحول بنیادین در حوزه زبانی برای آینده باشیم تا گرفتار انفعال نشویم (قمری و حسن‌زاده، ۱۳۸۹؛ مسکوب، ۱۳۷۳).

چگونگی تعامل دولت‌ها با زبان قومی و ملی، خود یک تناقض است. از یک سو توصیه می‌شود که دولت‌ها رویه تقویت زبان قومی را برگزینند و هویت قومیت‌ها را ارتقاء دهند؛ از سوی دیگر، تقویت زبان قومی با وظیفه اصلی دولت‌ها در معرفی زبان ملی و حمایت از آن، در تعارض است؛ بنابراین نمی‌توان مسئله را رد یا تأیید کرد؛ بلکه شاخص توجه کمتر یا بیشتر قابل طرح است. از این رو، حفظ حرمت زبان قومیت‌ها از یک سو و تقویت زبان ملی به مثابه نماد اتصال و ریسمان محکمی که اقوام مختلف یک سرزمین برای حفظ هویت ملی خود باید به آن

چنگ بزنند، از سوی دیگر، می‌تواند پاسخی باشد که برای رهایی یافتن دولت‌ها از این چالش و به منظور ارتقاء هویت برخاسته از زبان قومی و ملی فراهم آمده است (قمری و حسن‌زاده، ۱۳۸۹).

زبان قومیت‌ها و زبان ملی، حامل هویت‌اند و پاسداری از هویت ملی لزوماً به وحدت فرهنگی-زبانی نیاز دارد. برای ما ایرانیان نیز تقویت زبان فارسی، تقویت هویت دینی و کمک به ارتقاء فرهنگی است که در هزاران سال حرکت‌های اجتماعی، جنبش‌های سیاسی و تولیدات فرهنگی، ادبی و دینی ریشه دارد. زبان فارسی ریسمان محکمی است و تقویت آن، کمک به اعتلاء هویت ملی و چنگ زدن به ریسمان اتحاد و انسجام ملی است (مسکوب، ۱۳۷۳).

ژو (۲۰۰۰) معتقد است در جامعه‌ای که دارای نظام الفبایی نوشتاری همگون است، هویت گروهی قوی‌تری در مقایسه با جامعه فاقد نظام الفبایی نوشتاری ایجاد می‌شود؛ به عبارت دیگر، در جامعه‌ای که از زبان صرفاً به صورت شفاهی استفاده می‌شود، هویت گروهی ضعیف‌تری پدید می‌آید. هابس‌باون (۱۹۹۶، ص. ۴) این نظریه را، که هویت ملی و زبان ملی متأثر از یکدیگرند، تأیید می‌کند و معتقد است زبان‌های ملی، در نتیجه افزایش سطح سواد و مشارکت سیاسی گسترده پدیدار شدند؛ زیرا مردم نیاز داشتند در فضایی مردم‌سالار به صورت کامل‌تری با یکدیگر مراوده کنند

تحقق تمایلات هویت ملی صرفاً به زبان محدود نمی‌شود و عناصر فرهنگی دیگری همچون جغرافیا و مذهب نیز در آن نقش دارند. چنین برداشتی در کلام معینی علمداری (۱۳۸۳) مشهود است. او می‌گوید نمی‌توان انکار کرد که در میان مؤلفه‌های هویت ملی، قلمرو جغرافیایی نمود بیشتری دارد. از این رو، هویت ملی دارای عناصر سازنده‌ای از جمله ارزش‌های ملی، دینی، اجتماعی و انسانی است. هر کدام از این ارزش‌های ملی، تمام مشترکات فرهنگی اعم از سرزمین، زبان، نمادهای ملی، سنت‌ها و ادبیات را در برمی‌گیرند. درباره شناخت نقش زبان ملی در هویت

ملی، همین بس که مشکل می‌توان تصور کرد که شخصی ادعای ایرانی بودن داشته باشد اما زبان فارسی نداند.

با مرور مباحث نظری و تحقیقات انجام شده در ارتباط با زبان و هویت سؤالات تحقیق زیر مطرح شد:

سؤالات تحقیق:

۱. نگرش دانشجویان نسبت به یادگیری زبان انگلیسی چیست؟
۲. آیا نگرش دانشجویان نسبت به یادگیری زبان انگلیسی با هویت ملی دانشجویان رابطه دارد؟
۳. آیا نگرش دانشجویان نسبت به یادگیری زبان انگلیسی با هویت دینی دانشجویان رابطه دارد؟

روش شناسی

ابزار اندازه‌گیری

در این پژوهش از دو نوع پرسشنامه برای گردآوری داده‌ها استفاده شده است. پرسشنامه اول پرسشنامه لطف‌آبادی است که برای سنجش هویت دینی و ملی به کار رفته است و پرسشنامه دوم قسمتی از پرسشنامه انگیزش و نگرش گاردنر می‌باشد. پرسشنامه لطف‌آبادی ۲۲ سؤال و پرسشنامه نگرش گاردنر ۱۰ سؤال را شامل می‌شود که هر دو به صورت مقیاس لیکرت از ۱ تا ۵ نمره‌دهی شده‌اند.

جامعه آماری

جامعه آماری این تحقیق عبارت بود از ۱۹۰ دانشجوی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شیراز که در رشته‌های اقتصاد، مدیریت، زبان و مهندسی در مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد تحصیل می‌کردند. برای انتخاب آزمودنی‌ها با مراجعه حضوری به دانشگاه مربوطه و با استفاده از روش نمونه‌گیری در دسترس اقدام شد بدین ترتیب که دانشجویانی که در زمان حضور محقق در دانشگاه حاضر بودند به عنوان نمونه آماری تحقیق انتخاب شدند. البته تعداد افراد در دسترس در مجموع ۲۲۰ نفر

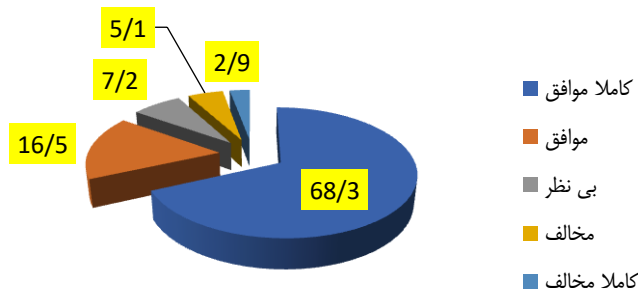
بود که ۳۰ نفر از این تعداد مایل به شرکت در تحقیق و تکمیل پرسشنامه‌ها نبودند.

نحوه گردآوری داده‌ها

هر دو پرسشنامه همزمان به دانشجویانی که آمادگی خود را برای شرکت در تحقیق اعلام کرده بودند، ارائه شد و از آنها خواسته شد که ظرف مدت ۳۰ دقیقه به سؤالات پاسخ دهند. هیچ‌یک از آزمودنی‌ها برای تکمیل پرسشنامه کمبود وقت گزارش نکردند. پس از تکمیل پرسشنامه‌ها توسط آزمودنی‌ها، محقق داده‌ها را اخذ و در نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۷ وارد کرد تا در مرحله بعد مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرد.

تجزیه و تحلیل داده‌ها

سؤال ۱ در این پژوهش عبارت بود از: «نگرش دانشجویان نسبت به یادگیری زبان انگلیسی چیست؟» برای پاسخ به این پرسش از آمار توصیفی (میزان درصد) استفاده شد.

تصویر ۱: نگرش دانشجویان نسبت به یادگیری زبان انگلیسی

همانطور که در تصویر ۱ نشان داده شده است ۶۸/۳ درصد از دانشجویان، نسبت به یادگیری زبان انگلیسی نگرش مثبت داشته و با یادگیری این کاملاً موافق بوده‌اند. ضمناً داده‌ها نشان می‌دهد که ۱۶/۵ درصد از آن‌ها با آموزش زبان انگلیسی موافق‌اند. در مجموع ۸۴/۸ درصد از آزمودنی‌ها موافقت کامل یا ضمنی خود را با یادگیری زبان انگلیسی نشان داده‌اند.

این در حالی است که ۷/۲ درصد از آن‌ها در این مورد بی‌نظر بوده‌اند. از طرف دیگر ۸ درصد از آزمودنی‌ها نسبت به یادگیری زبان انگلیسی نظر مساعدی نداشته‌اند. به بیان دقیق‌تر، ۵/۱ درصد از آن‌ها مخالف یادگیری زبان انگلیسی بودند و ۲/۹ درصد نیز گزینه کاملاً مخالفم را انتخاب کرده‌اند.

در مجموع، اکثریت آزمودنی‌ها (۸۴/۸ درصد) نسبت به یادگیری زبان انگلیسی نگرشی کاملاً مثبت یا دست‌کم مثبت داشته‌اند و از نظر آنان یادگیری زبان انگلیسی خوب و لذت‌بخش است. آن‌ها اعلام کردند حتی پس از اتمام دوره تحصیلات دانشگاهی نیز، یادگیری زبان انگلیسی را ادامه خواهند داد.

سؤال ۲ و ۳ این تحقیق بدین شرح بود: سؤال ۲: آیا نگرش دانشجویان نسبت به یادگیری زبان انگلیسی با هویت ملی دانشجویان رابطه دارد؟ و سؤال ۳: آیا نگرش دانشجویان نسبت به یادگیری زبان انگلیسی با هویت دینی دانشجویان رابطه دارد؟ برای پاسخ به سؤالات ۲ و ۳ تحقیق از روش آماری همبستگی پیرسون استفاده شد که نتایج آن در زیر نشان داده شده است.

جدول ۱: ارتباط بین نگرش نسبت به یادگیری زبان انگلیسی و هویت دینی و ملی.

ارتباط پیرسون	هویت دینی	هویت ملی
نگرش	۰/۶۶۲	۰/۵۹۷
Sig (2-tailed)	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰

همانطور که در جدول ۱ نشان داده شده است رابطه معنادار خطی مثبتی بین نگرش نسبت به یادگیری زبان انگلیسی و هویت دینی ($r=0/662$) و ملی ($r=0/597$) در سطح اطمینان ۹۹ درصد وجود دارد. به عبارت دیگر، دانشجویان از طرفی دوست دارند که زبان انگلیسی را یاد بگیرند هرچند هویت ملی و دینی خود را از دست نداده‌اند و این بدان معنی است که یادگیری زبان انگلیسی بر هویت ملی و دینی آن‌ها تأثیر منفی نداشته است. همچنین نمره همبستگی پیرسون برای ارتباط بین

نگرش نسبت به یادگیری زبان انگلیسی و هویت دینی ($r=0/662$) و ملی ($r=0/597$) هر دو مثبت بوده است و این نشان می دهد که هرچه نگرش آزمونی ها در تحقیق حاضر نسبت به یادگیری زبان مثبت تر بوده به همان میزان توجه آنها به هویت دینی و ملی نیز بیشتر شده است.

نتیجه گیری

هر انسان دارای احساسات مختلفی است مانند غم، شادی، غرور و احساس هویت. اگر این احساس قوی نباشد در فرد تداخل ایجاد می کند و احساس بی هویتی، بی هدفی و رفتار ضداجتماعی در او پدید می آورد (قمری و حسن زاده، ۱۳۸۹). بر اساس تقسیم بندی ها نیز زبان دارای دو مؤلفه است یکی زبان ملی و دیگری زبان قومی. در این مقاله به بررسی نگرش نسبت به یادگیری یک زبان دیگر به عنوان زبان خارجه که در ایران زبان انگلیسی است، پرداخته شده است. از آنجا که تأثیر زبان و یادگیری آن از نظام شناختی و ادراکی انسان جدا نیست بررسی مسائلی مانند هویت و زبان مواردی کلیدی و اساسی است. بر اساس نظر مسکوب (۱۳۷۳) ایرانیت، هویت و حس ملی ایرانی بر دو ستون زبان و تاریخ استوار است. در این تحقیق نشان داده شد که هر چند دانشجویان علاقه و نگرش مثبت خود را برای یادگیری یک زبان خارجی دارا هستند، هویت ملی و دینی آنها از بین نرفته است. در پاسخ به سؤالات هویت، دانشجویان بیان داشتند که به ایرانی بودن خود افتخار می کنند، در فرهنگ و تمدن حرفی برای گفتن دارند، از میهن خود دفاع می کنند و ایران و جشن ملی نوروز را در همه حال دوست دارند. البته باید توجه داشت که در این تحقیق صرفاً نگرش نسبت به یادگیری زبان انگلیسی ملاک بوده است و بنابراین پاسخ هایی نظیر افتخار کردن به ایرانی بودن و ... می تواند متأثر از دلایل و عوامل دیگری نیز باشد که در این تحقیق بررسی و ریشه یابی آنها هدف نویسنده حاضر نبوده است.

در پاسخ به سؤالات هویت دینی نیز دانشجویان ذکر کرده‌اند که اجرای آداب و رسوم دینی برایشان اهمیت دارد، نماز را در سطوح مختلف جامعه دوست دارند بر پا کنند و به مسائل دینی پایبند هستند. هرچند که مصداق‌های تأثیر پذیری از زبان توسط محققان مختلف بررسی شده است، در این تحقیق نشان داده شد که نگرش دانشجویان نسبت به یادگیری زبان انگلیسی تأثیر منفی بر هویت دینی و ملی آن‌ها نگذاشته و دانشجویان ایرانی از نظر هویت دینی و ملی قوی هستند.

به عنوان یک نتیجه می‌توان چنین گفت که یافتن رابطه مستقیم و مثبت بین یادگیری زبان انگلیسی و هویت ملی و دینی خبر خوبی است. البته نباید ساده‌انگاری کرد و باید با بررسی متغیرهای دیگر که در این تحقیق مورد بررسی و توجه قرار نگرفته به بررسی و شناسایی عوامل تأثیرگذار دیگر نیز پرداخت تا با شناخت آن متغیرها بتوانیم در پرداختن به بحث هویت ملی و دینی به گونه‌ای جامع‌تر، کلان‌نگرانه‌تر و علمی‌تر عمل نماییم. یقیناً یافته‌های تحقیق حاضر می‌تواند برای محققان، برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران عرصه هویت (دینی، ملی و ...) مفید واقع شود.

در این تحقیق بر روی تعداد محدودی از آزمودنی‌ها کار شد و این آزمودنی‌ها به رشته‌های محدودی تعلق داشتند. همچنین برای انتخاب آزمودنی‌ها از روش نمونه‌گیری در دسترس استفاده شد. این عوامل از جمله محدودیت‌های پژوهش حاضر بوده‌اند. محققان دیگر می‌توانند این تحقیق را در سطحی کلان‌تر و با آزمودنی‌هایی با تعداد و تنوع بیشتر تکرار کنند. طبیعتاً جامعه دانشجویی به تنهایی جمعیت کشور را نمی‌سازد و از این رو محققان دیگر می‌توانند بر روی سایر اقشار جامعه تحقیق مشابهی را به انجام برسانند.

منابع فارسی

۱. آذربایجانی، م.، سالاری، ف. م. ر.، عباسی، آ.، کاویانی، م.، و موسوی اصل، س. م. (۱۳۸۵). روان‌شناسی اجتماعی با نگرش به منابع اسلامی. تهران: انتشارات سمت.
۲. احدی، ح. و مظاهری، م. م. (۲۰۱۶). بازیابی شده در ۵ مارس ۲۰۲۳ از irandanesh.febpco.com/FileEssay/20-.ppt
۳. برگر، پ. و لوکمان، ت. (۱۳۷۵). ساخت اجتماعی واقعیت. ترجمه فریبرز مجیدی، تهران: انتشارات علمی-فرهنگی.
۴. ترکان، ه. و کجفاف، م. ب. (۱۳۸۷). نگرش چیست؟ فصلنامه توسعه علوم رفتاری، ۱، ۴۹-۵۴.
۵. شریفی، ط.، شکرشکن، ح.، احدی، ح. و مظاهری، م. م. (۱۳۸۹). بررسی رابطه بین هویت‌های ملی و دینی با سلامت روانی دانشجویان. یافته‌های نو در روانشناسی. ۴(۱۱)، ۱۲۵-۱۴۲.
۶. شریفی، ط.، شکرکن، ح. و مهربانی‌زاده هنرمند، م. (۱۳۸۴). بررسی رابطه نگرش دینی با اضطراب، افسردگی و پرخاشگری در دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی اهواز. مجله پژوهش‌های روانشناختی دانشگاه اصفهان، ۲(۱)، ۰-۱۰. بازیابی شده در ۱۰ اردیبهشت ۱۴۰۲ از: [SID: https://sid.ir/paper/437735/fa](https://sid.ir/paper/437735/fa).
۷. شیخاوندی، د. (۱۳۷۹). نوروز نماد همبستگی ملی اقوام ایران. بازیاب شده در ۱۷ اسفند ۱۴۰۱ از <https://sid.ir/paper/430416/fa>.
۸. صدیقی، ف. و زرافشان، م. (۱۳۸۵). تأثیرات نوع نگرش و انگیزه بر استفاده از راهبردهای یادگیری زبان توسط دانشجویان ایرانی رشته زبان انگلیسی به عنوان زبان خارجی. علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز، ۲۳(۴۶)، ۷۱-۸۰.
۹. صنیع اجلال، م. (۱۳۸۴). درآمدی بر فرهنگ و هویت ایرانی. تهران: موسسه مطالعات ملی.
۱۰. قمری، م. ر. و حسن‌زاده، م. (۱۳۸۹). نقش زبان در هویت ملی. ۲(۳)، ۱۵۳-۱۷۲.

۱۱. کریمی، ی. (۱۳۸۶). روانشناسی اجتماعی. تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور.
۱۲. لک، م. (۱۳۸۴). هویت ملی در شعر دفاع مقدس. فصلنامه مطالعات ملی، ۶(۲)، ۱۱۱-۱۳۲.
۱۳. مسکوب، ش. (۱۳۷۳). هویت ایرانی و زبان فارسی. تهران: باغ آینه.
۱۴. معینی علمداری، ج. (۱۳۸۳). ایدئولوژی، گفتمان و تحلیل سیاسی تحقیقات حقوق خصوصی و کیفری.
۱۵. موسوی، ر.، روشن، ر. و اکبری زردخانه‌ای، س. (۱۳۸۹). بررسی رابطه ابعاد هویت (روانشناختی، ملی و دینی) با بهزیستی روانشناختی در بین دانشجویان شاهد و غیرشاهد. ارائه شده در پنجمین سمینار بهداشت روانی دانشجویان. تهران: دانشگاه ایران، اردیبهشت ۱۳۸۹.
۱۶. نعمتی، آ.، نیازی، م.، شفایی مقدم، ا. و خدمتکار، د. (۱۳۹۲). زبان و هویت: تبیین رابطه زبان خارجی و هویت فردی، اجتماعی، فرهنگی و ملی. مجله مطالعات فرهنگی و ارتباطات، ۳۰، ۲۰۳-۲۳۳.

منابع انگلیسی

17. Buzan, B. (2004). From international to world society? English school theory and the social structure of globalization. Cambridge: Cambridge University Press.
18. Chalak, A., & Kassian, Z. (2010). Motivation and attitudes of Iranian undergraduate EFL students towards learning English. GEMA Online. Journal of Language Studies, 10(2), 37-56.
19. Nemati, A. (2016). The effect of applying a discipline based sublimation project on the attitude of general English students. Second International Conference on "Modern Approaches in Humanities", 20th July, Tehran, Iran.
20. Warschauer, M. (2007). Language, identity and the internet. In B. Kolko., L. Nakamura, & G. Rodman (Eds.), Race in cyberspace. New York: Routledge.
21. Siriwardena, R. (2002). National identity, content of education and ethnic perception, retrieved February 12, 2023 from www.snnam.org/analysis-national-identity.htm.

22. Smith, T. & Jarkko, L. (2001). National pride in cross-national perspective. Chicago: University of Chicago.
23. Tajfel, H. (1978). Differentiation between social groups, London: Academic Press, Vander Zanden.
24. Shohamy, E. G. (2006). Language policy: Hidden agendas and new approaches. New York, NY: Routledge.
25. Zhou, X. (2000). Economic transformation and income inequality in urban China: Evidence from panel data. *American Journal of Sociology*, 105, 1135-1174.
26. Hobsbawm E. (1996). Identity politics and the Left. *New Left Rev.*, 217, 38-47.
27. Hobsbawm E. 1996. Identity politics and the Left. *New Left Rev.* 217:38-47
28. Hobsbawm E. 1996. Identity politics and the Left. *New Left Rev.* 217:38-47
29. Hobsbawm E. 1996. Identity politics and the Left. *New Left Rev.* 217:38-47
30. Hobsbawm E. 1996. Identity politics and the Left. *New Left Rev.* 217:38-47
31. Hobsbawm E. 1996. Identity politics and the Left. *New Left Rev.* 217:38-47.

